

ER KRITIKEREN EN DÅRLIG ELSKER?

Marianne Lindgren

Anklagen: Kritikerer er en elefant i et væksthuis, tramper skånselsløst de små spæde vækster under fode. Iklædt sin obskøne, abstakte nøgenhed kaster hun sig frådende over bankende hjerter og levende kroppe. På grund af sin almindelige hang til nekrofil slås alle organismer ihjel inden dissekeringen sætter ind med stereotyp systematisk vilkårlighed. Er tekst corpus så heldig ikke at havne direkte i lighuset, så er indlæggelsen på et forlængst nedlagt hospital en uundgåelighed. Så gemen er kritikerer nu ikke altid. Den blidere type nøjes med hård tale, fornægtelse af enhver individualitet, og en blasfemisk profanering af det hellige som tillige iføres snøreliv. Istedet for at udføre sin egentlige pligt som heroisk marathondløber, der bringer den hellige ild til Olympen til glæde for almenheden, så sniger kritikerer (det ekshibitionistiske svin) sig op på scenen. Der i det kunstige projektørlys udfører hun en slørdans iført dunkle gevandter (for at skjule sin abstrakte nøgenhed, som dog anes bag — ganske pirrende). En rituel dans som kun de indviede forstår at nyde.

Kravet: Først og fremmest må kritikerer have været spejder. Der kræves et frisk ungdommeligt gemyt, et frit og livsglad sind, et humant og liberalt hjerte. Tjikkalikatjikalikka... "Mostly look on the bright side of art" er mottoet for den kærlige men bestemte fader,

der uden spanskkrør, men med god almen dannelse (filosofi, historie, litteraturhistorie) opdrager sine håbefulde poder til litterære verdensborgere. Når de engang er voksne vil de kunne høre græsset gro, og de vil altid foretrække den vildtvoksende have frem for den kunstigt tilklippede. Med liberalt frisind vil de respektere individualiteter og prise kærligheden som æstetisk magt overfor spidsborgerlige bestemmelser. De vil forstå at træde i fuldstændigt og inderligt bekendtskab med litteraturen, som de både omfatter med kærlighed og et upartisk blik. Klart og tydeligt for enhver vil de kunne formidle den individuelle kunstproduktion som de har gennemtrængt efter at have afført sig deres abstrakte nøgenhed. Har de da ingenting på? Jo, inderst inde (det må ikke kunne ses) ligger teorier i kim muligvis sammen med en digterspire (som uheldigvis, det må vi nok erkende, er blevet offer for mutation). Denne indre kerne formår at folde sig ud i bestandigt nye former i mødet med den evig unge, naturlige og livgivende kunstgødning. Men ak, mens poesien blomstrer evigt blåt, bliver kritikerer hurtigt til en falmet stueplante, der knapt holder året ud. Dog mens den blomstrer, hvilke sødmefyldte dufte den udsender, hvilken ynde den udviser. Den kunne mageligt pryde indgangen til musernes hal. Og kritikerer blev mentor for publikum og poeter, dog mest for skabelsens guddommelige kilde, som hun om nødvendigt beskyttede med sværd og pile (nok liberal men ikke antimilitaristisk). Det blev lyse tider.

Talen: Såvidt P. L. Møllers ca. 140-årige Skizze om æstetisk Kritik — i ekstrem udgave men kongenial med tankegangen og Billedsproget i Møllers artikel. Overført til nutidige tilstande kan man roligt sige, at Møllers skræmmebillede af kritikerer stadig eksisterer. Ikke så meget blandt kritikererne selv, men stort set alle andre steder. Ud over den nærmest uudryddelige kliché om kunstens guddommelige førstehed og kritikens parasitære andethed, så rummer Møllers kliché om kritikens stereotyp systematiske vilkårlighed og abstrakte nøgenhed selvfølgelig et gran af sandhed. For hvis vi her i 80'erne er ved at nærme os den situation, hvor litteraturen er ved at blive sin egen første-elsker, som Søren Ulrik Thomsen hævder, så oplevede vi i 70'erne en god gang teoretisk onani. Teorien skulle være sig selv, men blev istedet sig selv nok. Samtidig kom litteraturvidenskaben til at ligne alt muligt andet, så man i tågede øjeblikke ikke var helt klar over, om man var kommet til at gå ind på institut for anvendt matematik eller socialforskningsinstituttet. Men ok, enhver oprydningfase kræver en vis stalinisme, og den samtidige litteratur behøvedes ikke at føle sig truet. Den fik lov at passe sig selv, mens alt fra før 1900 kom på operationsbriksen med symptomer på dit &

tale om "kærlige læsninger" i et forsøg på i højere grad at lade teorien gennemsive af genstanden, og dermed lade teori og tekst gennemlyse hinanden. En åbning, men med den faldgrube, at det kritiske sprog blev pseudo-poetiseret.

Netop nu i litteraturteorien (og andre teorier) tales der om æstetik, form og filosofi i det uendelige. Det er helt fint (bortset fra at denne refleksion desværre ikke efterlader sig de store spor i den egne formbevidsthed og omgang med sproget), men situationen er stadig den, at der ikke sker mange konfrontationer mellem teorien og den litteratur, der udgives herhjemme nu.

Så er vi nået til dagbladskritikken. Sad, sad story. Nu er vi på tredjeplassen i det litterære hierarki. Stedet hvor medieludere, salgsgenter, fallerede digtere og kritiske dissidenter parrer sig i flæng, og det uden tanke på hverken infektioner eller vanskabte 'børn'. Og der er 1000 grunde til at klage over betingelserne for dagbladskritikken og artiklernes deraf følgende niveau. I Panduro-hobby magasinet går tendensen mod færre ord om flere bøger, noter og petitstof, der efterhånden lige så godt kunne erstattes af forlagenes medsendte skrivelser. Men fremfor her at begræde situationen, kunne man istedet vende bøtten på hovedet og spørge: hvad kan dagbladskritikken tilføre den akademiske kritik? Hvis vi fjerner Møllers opustede retorik og spejderagtige forkyndelse, så har han faktisk fat i noget. For hvis vi ideelt set går ud fra, at dagbladskritikken reelt besidder den teoretiske kerne af viden og overblik, der skal til for at skrive kvalificeret om litteratur, så vil denne kerne ikke alene spille sammen med og forandres — måske ligefrem udvikles? — i mødet med litteraturen, den vil også virke tilbage på teorien. Forpligtetheden på genstanden — og den kommer vi ikke udenom i dagbladskritikken — er en god måde at holde teorien i ørene på, så den ikke forbliver sig selv nok. Huhej, hvor det går, sagde pigen, da hun rejste sig i rutschebanen. Hvad dagbladskritikeren må besidde, og hvad der i allerhøjeste grad savnes i den akademiske kritik, er den fundamentale glæde ved at læse litteratur. Lysten til at lade sig forføre (som ved Gud *teoretisk* har været på mode længe) og opsluge og bevare efterklangen af disse oplevelser i besindelsen og distancen. For det er netop her, man konfronteres med grænser, brud, mangler og forcer i teorien, hvadenten man ifører sig store L(acans) blik (som det slet ikke er nødvendigt at møde under dynen, Søren Ulrik Thomsen, det har stirret på os som Guds blinde øje ganske længe) eller et hvilket som helst andet teoretisk blik. At man som dagbladskritiker trækker på sin viden om konkret tekstanalyse, litteraturhistorie og de mere eller mindre perspektivrige "tikker", kan aldrig være ensbetydende med, at hver eneste tekst skal vejes på f. eks. den semio-

aldrig være ensbetydende med, at hver eneste tekst skal vejes på f. eks. den semiotiske vægt. Endnu har vi ikke fundet idealteorien, der kan rumme al kritisk viden. Vi får den heller aldrig, og derfor er hver dag og hver læsning fyldt med de samme spørgsmål: hvad er kvalitet? Hvad er æstetik? Hvad er kritik? Hvad er tænkning? Hvad er og hvordan og hvorfor? Ser vi i denne sammenhæng bort fra alle de andre krav, der stilles til dagbladskritikken (læselighed, præcision, underholdning, velskrevet osv.) er denne spørgen altså et lige så vigtigt element her som i den akademiske kritik. Og i dagbladskritikken er der ovenikøbet mulighed for en direkte dialog.

Protokollen: Måske bliver kritikeren engang en god elsker. At blive en god elsker forudsætter naturligvis, at der et objekt, der er elskeligt samt at kritikeren også selv både tør sprede ben og udsætte sig for kritik. Den gode elsker må kunne nyde objektet uden bestandigt at ville forme det efter sit eget idealbillede, selv om snøreliv kan komme på tale undervejs for overhovedet at kunne se formerne. Men som i ethvert udviklende forhold må der være skænderier og slagsmål, usikkerhed og anklager. Tiden nu er imidlertid ikke til at gå bort og spille den forsmåede elsker, blot fordi den anden koket vender ryggen til. Engang imellem må man vel kunne holde ud at være alene. Omklamring kvæler, berøring åbner, og et par på kassen kan være nødvendige, når hysteriet (fra begge parter) ingen ende vil tage.